

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата педагогічних наук, доцента кафедри музичного мистецтва

Панасюк Світлани Леонідівни

на дисертацію **Чжан Ч'єн** «Формування художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань

01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що стратегія розвитку сучасної освіти пов'язана з інноваційними перетвореннями щодо її змісту, ґрунтованому на вирішенні завдань якісної професійної підготовки здобувачів вищої освіти, потребує вдосконалення мистецько-духовно-естетичних шляхів її реалізації. Тобто, досягнення внутрішньої єдності освіти має відбуватися через осягнення духовних важелів мистецтва, зокрема, хореографічного.

Хореографія не лише формує естетичний смак, але й допомагає у формуванні психологічної зрілості, впевненої поведінки, сприяє формуванню гармонійної особистості, розвиває творчість, координацію рухів, образне мислення, морально-естетичні якості й художньо-естетичні потреби у здобувачів вищої освіти. Специфіка підготовки майбутніх педагогів-хореографів у закладі вищої освіти віддзеркалює необхідність формування комплексу базових і професійних компетентностей, серед яких головними вважаємо здатність фахівця здійснювати організаційно-педагогічну, викладацьку й хореографічну мистецьку діяльність та оволодіти навиками комплексного підходу при вирішенні поставлених завдань.

Також, незалежно від того, у хореографічному об'єднанні якого типу (аматорський, професійний, навчальний) або виду танцю (класичний, народний, бальний, сучасний) провадитиме діяльність майбутній фахівець, у процесі професійної освіти йому необхідно не лише здобувати хореографічні знання та вміння, але і досягти певного рівня особистісного розвитку на основі сформованих індивідуальних здібностей, інтересів та художньо-естетичних потреб.

Також актуальність підтверджується і наявністю суперечностей між:

- попитом сучасного суспільства у педагогах-хореографах високого рівня професіоналізму, зі сформованими індивідуальними здібностями, інтересами й художньо-естетичними потребами та недостатньо реалізованим потенціалом хореографічного мистецтва у виконанні цього завдання в умовах закладу вищої освіти;

- декларуванням у нормативно-правовому вимірі запитів щодо культурно-творчого, емоційно-почуттєвого розвитку особистості здобувачів вищої освіти та нерозробленістю науково обґрунтованих педагогічних умов;

- необхідністю організації процесу формування художньо-естетичних

потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва та недостатністю для цього навчально-методичного забезпечення.

Науковий апарат дослідження. Дисертантка чітко визначила об'єкт і предмет дослідження; сформулювала мету, котра корелює з темою роботи і конкретизується у завданнях; обрала комплекс методів, адекватних предмету і завданням дослідження.

Наукова новизна полягає у тому, що обґрунтовано й визначено педагогічні умови формування художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва (наповнення освітнього середовища закладу вищої освіти художньо-естетичним змістом, що активізує у здобувачів мотивацію самоактуалізації; інтеграція дисциплін психолого-педагогічного, художньо-естетичного та хореографічно-мистецького спрямування, націлених на формування компонентів художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти; активізація творчого потенціалу здобувачів вищої освіти через застосування ресурсу інноваційності, творчої ініціативи та самостійності) та експериментально перевірено їх ефективність; *конкретизовано* компоненти (чуттєво-емоційний, когнітивно-пізнавальний, дієво-творчий); критерії (емпатійно-спонукальний, інформативно-змістовий, креативно-рефлексивний) та рівні сформованості художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти (високий, середній, низький); *уточнено* сутність ключових понять («хореографія», «хореографічне мистецтво», «художньо-естетичні потреби»); *удосконалено* організаційно-методичне забезпечення формування художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти в процесі їх професійної підготовки; *подальшого розвитку набули* теоретико-методичні й технологічні аспекти формування художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва на засадах цілісного і гармонійного художньо-естетичного розвитку особистості майбутнього фахівця.

Не викликає жодних сумнівів **практичне значення** результатів дослідження. Зокрема, заслуговує позитивної оцінки розроблення за співавторства з науковим керівником методичних рекомендацій до освітнього компонента «Методика роботи з хореографічним колективом» («Методика хореографічної роботи» для студентів спеціальності 024 Хореографія, освітньо-професійної програми Хореографія), інформаційні матеріали яких впливають на формування особистості в професійно-мистецькому аспекті, культивування особистісних характеристик майбутнього хореографа загалом і формування художньо-естетичних потреб зокрема, необхідних для осмислення й інтерпретування сучасних танцювальних практик із урахуванням світової культурної спадщини, подальшої творчої діяльності у сфері хореографічного мистецтва.

Доцільно також відмітити, що результати дослідження можуть бути

використані під час розроблення (вдосконалення) освітньо-професійних програм підготовки здобувачів першого та другого (освітньо-професійного) рівнів вищої освіти зі спеціальності 024 Хореографія, галузі знань 02 Культура і мистецтво, третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, при визначенні траєкторії індивідуального художньо-естетичного розвитку, впровадження конструктивних ідей щодо забезпечення художньо-естетичної вихованості здобувачів вищої освіти.

Експериментальне дослідження і практична апробація. Основні результати дослідження впроваджено в освітній процес Рівненського державного гуманітарного університету (довідка № 01-12/44 від 26.09.2024 р.), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 06/49 від 18.12. 2024 р.), Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 324 / 04-а від 09.12.2024 р.), Волинського національного університету імені Лесі Українки (довідка № 02-24/ 01/355 від 05.02.2025 р.).

Оцінка змісту і завершеності дисертації. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих Чжан Ч'єн, значною мірою забезпечується структурою роботи. Рецензована дисертація складається зі: вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, переліку використаних джерел, додатків. Її структура є логічною, а складові взаємопов'язаними.

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми, визначено об'єкт, предмет і мету дослідження, схарактеризовано комплекс використаних методів, розкрито наукову новизну і практичне значення результатів дослідження, наведено інформацію про апробацію та впровадження результатів дослідження, кількість публікацій, структуру й обсяг дисертації.

У **першому розділі** дослідження на основі аналізу й узагальнення наукових розвідок досліджено стан опрацювання проблеми формування художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва у науковому дискурсі, проаналізовано методологічні підходи до формування художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва, схарактеризовано хореографічне мистецтво як засіб формування художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти та мистецькі практики професійної підготовки хореографів у системі вищої освіти в площині закордонного та українського досвіду.

З'ясовано, що стратегія розвитку сучасної освіти пов'язана з внесенням інноваційних перетворень до її змісту і ґрунтується на вирішенні завдань щодо якісної професійної підготовки здобувачів вищої освіти, що потребує вдосконалення мистецько-технологічних та методологічних шляхів її реалізації. Тобто, досягнення внутрішньої єдності освіти має відбуватися за рахунок

осягнення духовних важелів мистецтва, зокрема, хореографічного.

Встановлено, що методологія слугує орієнтиром в організації досліджуваного процесу, формує стратегію пошуку щодо розкриття предмета дослідження. Предметом методології дослідження формування художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти є способи здобуття наукових результатів та їх інтерпретації у межах обраної мети, завдань дослідження, а також система правил, рекомендацій щодо розкриття отриманих результатів.

Відзначено, що мистецтво хореографії спирається на підґрунтя художньо-естетичної обробки рухів, їх добору та класифікації. У контексті дослідження хореографічне мистецтво розглядається як середовище, в якому відбувається цілісне формування художньо-естетичних потреб майбутніх хореографів.

Узагальнено, що саме хореографічне мистецтво здатне задовольнити прагнення особистості до естетичного зростання, поєднати її внутрішній і зовнішній світ, активізувати творчу уяву. Хореографія не лише формує естетичний смак, але й допомагає у формуванні психологічної зрілості, впевненої поведінки, сприяє формуванню гармонійної особистості, розвиває творчість, координацію рухів, образне мислення, морально-естетичні якості й художньо-естетичні потреби у здобувачів освіти, що актуалізує необхідність аналізу мистецьких практик професійної підготовки хореографів у системі вищої освіти в площині закордонного й українського досвіду.

Проаналізовано цікаві, конструктивні у ракурсі порушеної проблеми мистецькі практики професійної підготовки хореографів у системі вищої освіти в західноєвропейських країнах: Німеччина, Нідерланди, Швейцарія, Бельгія, Франція, Угорщина, Швеція, а також США та Китаю. Проілюстровано реалізацію сучасних тенденцій в хореографічній освіті України в умовах класичних університетів: Львівський національний університет ім. І. Франка (факультет культури і мистецтв) та Київського національного університету культури і мистецтв.

У другому розділі дисертанткою виявлено і схарактеризовано педагогічний супровід формування художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва; визначено компоненти, критерії та рівні сформованості художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва; теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва.

Проведено аналіз силабусів освітніх компонентів, які наявні в ОПП базових закладів вищої освіти («Історія хореографічного мистецтва», «Теорія і методика викладання танцю (класичного, народно-сценічного, сучасного, бального)). Дисертанткою зазначено, що вони мають значний змістовий потенціал для ознайомлення студентів із хореографією як феноменом

мистецтва, морфологією, лексикою та композиційними принципами танцю, засвоєння їх виконавських екзерсисів, використання виховного педагогічного потенціалу у роботі з дітьми.

Констатовано відсутність у проаналізованих документах цілісної системи цілеспрямованого формування у здобувачів вищої освіти художньо-естетичних потреб засобами хореографічного мистецтва. Ця обставина, вочевидь, актуалізує необхідність забезпечення системної цілеспрямованої підготовки кваліфікованих хореографів шляхом поглиблення окремих розділів освітніх компонентів інформацією теоретико-прикладного спрямування із позицій значущості в культивуванні особистісних характеристик майбутнього хореографа загалом і формування художньо-естетичних потреб зокрема.

Виокремлено такі компоненти формування художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва: чуттєво-емоційний, когнітивно-пізнавальний, дієво-творчий.

Встановлено, що чітке окреслення необхідних педагогічних умов для формування художньо-естетичних потреб у здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва дозволить вийти на новий рівень академічної підготовки сучасних хореографів. Такими педагогічними умовами дисертантка визначає зокрема: наповнення освітнього середовища закладу вищої освіти художньо-естетичним змістом, що активізує у здобувачів вищої освіти мотивацію самоактуалізації; інтеграцію дисциплін психолого-педагогічного, художньо-естетичного та хореографічно-мистецького спрямування, націлених на формування компонентів художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти; активізацію творчого потенціалу здобувачів вищої освіти через застосування ресурсу інноваційності, творчої ініціативи та самостійності.

У **третьому розділі** дисертаційного дослідження здобувачкою виявлено реальний стан сформованості художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва у процесі фахової підготовки, експериментально перевірено ефективність педагогічних умов формування художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва на формувальному етапі експерименту, узагальнено результати дослідницько-експериментальної роботи.

Описано дослідницько-експериментальну роботу, проведenu на базі Волинського національного університету імені Лесі Українки (ВНУ), Рівненського державного гуманітарного університету (РГДУ), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (ВДПУ), Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (ЧНУ) як ЗВО, що здійснюють підготовку бакалаврів у галузі знань 02 Культура і мистецтво спеціальності 024 Хореографія.

До експерименту залучено 163 здобувачі вищої освіти, з яких були сформовані контрольна (КГ – 81 особа) та експериментальна (ЕГ – 82 особи) групи. Під час дослідження було використано комплекс розроблених і адаптованих діагностичних методик оцінювання рівня сформованості художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва на основі виокремлених критеріїв (емпатійно-спонукального, інформативно-змістового, креативно-рефлексивного) та їх показників.

Підсумовано, що рівень сформованості художньо-естетичних потреб засобами хореографічного мистецтва після формувального етапу педагогічного експерименту респондентів контрольних і експериментальних груп відрізняється суттєво, що свідчить про ефективність запровадження педагогічних умов формування художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва у процесі фахової підготовки і дають підстави стверджувати, що мета дослідження досягнута, визначені завдання виконані в повному об'ємі, висунута гіпотеза підтверджена.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Робота містить аргументовані наукові положення, висновки і рекомендації, що ґрунтуються на глибокому та всебічному аналізі теоретико-методичних і технологічних аспектів формування художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва на засадах цілісного і гармонійного художньо-естетичного розвитку особистості майбутнього фахівця. Обґрунтованість наукових результатів дисертаційного дослідження забезпечується ґрунтовним аналізом значного обсягу літературних джерел, застосуванням методів, адекватних предмету і завданням дослідження, репрезентативністю вибірки, надійними і валідними методиками, кількісним та якісним аналізом отриманих емпіричних даних.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях. Заслугує схвалення широке висвітлення результатів дослідження у публікаціях Чжан Ч'єн. Основний зміст і результати дослідження представлено в 10 публікаціях, зокрема: праці, що відображають основні наукові результати дисертації – 4, праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації – 5, праці, що додатково відображають наукові результати дисертації – 1.

Дискусійні положення та зауваження. Отже, позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Чжан Ч'єн на тему «Формування художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва», вважаємо за необхідне зазначити такі дискусійні питання, побажання та зауваження:

1. Здобувачкою проаналізовано цікаві, конструктивні у ракурсі порушеної проблеми мистецькі практики професійної підготовки хореографів у системі вищої освіти в західноєвропейських країнах, а саме: Німеччина, Нідерланди,

Швейцарія, Бельгія, Франція, Угорщина, Швеція, а також США та Китаю. Варто було б, на наш погляд, більш рельєфно прописати їх значущість у контексті досліджуваної проблеми.

2. У роботі доцільно більш детально і конкретно формулювати висновки до кожного з розділів, відповідно до змісту проведеної у них дослідницької роботи.

3. У тексті зустрічаються технічні (зокрема при оформленні списків, окремих позицій у списку використаних джерел тощо) та граматичні (наявність крапок після заголовків підпунктів та ін.) недоліки.

Однак висловлені побажання і зауваження загалом не знижують теоретичного і практичного значення дисертаційного дослідження Чжан Ч'єн.

Висновок щодо відповідності дисертації нормам. Вважаємо, що за новизною, актуальністю, обсягом та практичним значенням дисертація дослідження Чжан Ч'єн на тему «Формування художньо-естетичних потреб здобувачів вищої освіти засобами хореографічного мистецтва» відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (з наступними змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. Чжан Ч'єн заслуговує, щоб її дисертація була рекомендована до захисту у спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка.

Рецензент:

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри музичного мистецтва

Світлана ПАНАСЮК

